



# JAMHUURIYADDA SOOMAALIYA

WASAARADDA DASTUURKA IYO ARRIMAHA FEDERAAALKA

## Habraaca diyaarinta iyo qoraalka Loo Adeegsaanaayo Dastuurka Jamhuuriyadda Soomaaliya

---

Sharci Lam. \_\_\_\_\_

Taariikh \_\_\_\_\_

Novembar 2009

Tusmo

**QAYBTA KOOWAAD**

**GOGOLDHIG**

- Qodobka 1-aad: *Magaca Sharciga*
- Qodobka 2-aad: *Ulajeeddada Sharciga*
- Qodobka 3-aad: *Qeexidda Ereyada*

**QAYBTA LABAAD**

**Mabaadii'da Guud: Geeddisocodka iyo Nuxurka Dastuurka**

- Qodobka 4-aad: *Mabaadii'da u gundhigga ah diyaarinta qoraaalka dastuurka*
- Qodobka 5-aad: *Himilooyinka iyo Ujeedooyinka Dastuurka*

**QAYBTA SADAXAAD**

**Xilalka hay'adaha u xilsaaran Diyaarinta Qabyaqoraalka Dastuurka**

- Qodobka 6-aad: *Madaxweynaha*

- Qodobka 7-aad: *Xukuumada Federaaliga ku-meel-gaarka*
- Qodobka 8-aad: *Baarlamaanka Federaaliga ku-meel-gaarka*
- Qodobka 9-aad: *Guddida Madaxbannaan ee Dastuurka Federaaliga (GMDF)*
- Qodobka 10-aad: *Xubinimada Guddida Madaxbannaan ee Dastuurka Federaaliga*
- Qodobka 11-aad: *Shuruudaha xubinnimada Xilqaamanayaalka*
- Qodobka 12-aad: *Muddada xilka Guddida Dastuurka iyo iyo Xubnaha Guddida Dastuurka*
- Qodobka 13-aad: *Xilwaayidda xubnaha guddiga.*
- Qodobka 14-aad: *Agaasinka Guddida Dastuurka*
- Qodobka 15-aad: *Awoodaha Guddida Dastuurka*
- Qodobka 16-aad: *Guddiyada Guddiga Dastuurka*
  - Qodobka 17-aad: *Dhaarta Xafiiska*
  - Qodobka 18-aad: *Guddiga wacyi galinta dadwaynaha*
  - Qodobka 19-aad: *Shuruudaha iyo magcaabista guddiga wacyi galinta dadwaynaha*
  - Qodobka 20-aad: *Xeerka Dhaqan Wanaagga Shaqo*
  - Qodobka 21-aad: *Maaliyadda & imkaaniyaadka kale Guddida Dastuurka & Guddiga wacyi galinta dadwaynaha.*
  - Qodobka 22-aad: *Mushaarooyinka iyo Gunnoyinka Guddida dastuurka, agaasinka iyo Guddiga wacyi galinta dadwaynaha*
  - Qodobka 23-aad: *Guddiga marjica howlaha Dastuur qorista*

## **QAYBTA AFARAAD**

### **Diyaarinta Qoraalka Dastuurka iyo talo-gelinta shacabka.**

- Qodobka 24-aad: *Adeegga Wacyigelinta shacabka.*
- Qodobka 25-aad: *Qorshaha Hawlgalka*
- Qodobka 26-aad: *La-tashiga Dadweynaha*
- Qodobka 27-aad: *Diyaarinta iyo faafinta Soojeedinta Qabyoqoraalka Dastuurka*
- Qodobka 28-aad: *Soojeedinta Qabyoqoraalka lagala tashanaayo dadweynaha*
- Qodobka 29-aad: *Diyaarinta iyo faafinta Qaybqoraalka Dastuurka*
- Qodobka 30-aad: *Nidaamka go'aanqaadashada Xilqaanka*
- Qodobka 31-aad: *Muddeynta Soo afjaridda Geedisocodka*

- Qodobka 32-aad: Wax kabadelidda Sharci Lambar TEP/1/193/06

Lifaaqa Jedwelka 1aad

*Muddeynta Geeddisocodka*

Lifaaqa 2-aad

*Dhaarta xubnaha Guddiga Dastuurka iyo agaasimaha guud iyo ku xigeennadiisa.*

Lifaaqa 3-aad

*Xeerka Hannaanwanaagga xubnaha Guddiga Dastuurka iyo Shaqaalaha Guddiga*

## **Habraaca loo adeegsanayo diyaarinta qoraalka Dastuurka Jamhuuriyadda Soomaaliya**

**Qaybta Koowaad**

**Gogoldhig**

**Qodobka 1-aad**

*Magaca Sharciga*

Sharcigan waxaa loogu magacdaray Sharciga loo adeegsanayo diyaarinta Qabyoqoraalka Dastuurka Jamhuuriyadda Soomaaliya ee 2009/2010.

## Qodobka 2-aad

### *Ulajeeddada Sharciga*

Sharcigani wuxuu wax ka beddelayaa qodobo kamid ah sharciga lambarkiisu yahay TFP/1/193/06 ee lagu dhisay Guddiga Madaxbannaan ee Dastuurka iyo Arrimaha Federaaliga sida Qodobka 1aad faqradiisa 1aad (tiradda xubnaha 15+15= 30 xubnood) Qodobka 2aad faqradiisa 1aad, qodobka 3aad xarafka T, qodobka 7aad faqradiisa 1aad iyo 2aad. , waxaana looga gol leeyahay in lays waafajiyo hannanka diyaarinta qabyoqoraalka dastuurka iyo isbeddelka uu keenay heshiiskii Djibouti iyo isbeddelka guud ee duruufaha dalka.

## Qodobka 3-aad

### *Qeexidda Ereyada*

“**Guddiga wacyigelinta**” waxaa loola jeedaa guddiga kuwacyigelinta bulshada qabyoqoraalka dastuurka iyo heerka uu marayo mar walba ee lagu dhisay Qododka 18aad ee sharcigan.

**Axdii** macnahiisu waa Axdiga ku Meel Gaarka ah ee Jamhuuriyadda Soomaaliya.

“**Wacyigelinta bulshada**” macnaheedu waa wacyigelinta la xiriirta arrimaha khuseeya dastuur sameynta, sida: dastuurada; qaabka, shaqada iyo habka ay u nidaamsan yihiin dawladaha casriga ahi; taariikhda dawladnimada Soomaaliyeed; iyo xuquuqda asaasiga iyo waajibaadka muwaadaniinta iyo beelaha.

“**Guddida**” macnaheedu waa Guddida Madaxa Bannaan ee Dastuurka Federaaliga ah ee lagu dhisay Qoddobka 9 ee sharcigan oo waafaqsan sharci lam Tfp/1/193/06 iyo heshiiskii Djabouti.

“**Xubin Guddi**” macnaheedu waa xubin ka tirsan Guddida Madaxa Bannaan ee Dastuurka iyo Arrimaha Federaaliga ah;

“**Dastuur**” macnihiisu waa dastuurka ka dhalan doona qabyoqoraalka dastuurka qaranka soomaaliyeed ee loo adeegsanyo xeerkan.

“**Qurbajoogta**” macnaheedu waa Soomaalida ku nool meel ka baxsan Jamhuuriyadda.

“**Qoraalka Dastuurka**” macnahiisu waa qoraalka kama danbeysta ah ee dastuurka ee diyaarintiisa loo adeegsaday Xeerkan.

“**Dawladda**” macnaheedu waa Dawladda ku Meel Gaarka ah ee Federaalka ah ee lagu dhisay Axdiga’;

“**Hay’adaha Diyaarinta qoraalka dastuurka**” waxaa loola jeedaa: Baarlamaanka Federaalka ee ku meel gaarka ah, Guddida Baarlamaanka ee Dastuurka. Madaxweynaha Jamhuriyadda Soomaaliya, Ra’iisal Wasaaraha Xukuumadda, Golaha Wasiirada, Wasiirka dastuurka iyo Arrimaha Federaalka, Kulamada latashiga dadweynaha ee Dastuurka (Forum) Xubnaha iyo shaqaalaha Guddida Madaxa Bannaan ee Dastuurka Federaalka, iyo guddiga wacyigelinta shacabka.

“**Wasiirka**” macnahiisu waa Wasiirka Dastuurka iyo Arrimaha Federaalka ah;

“**Baarlamaanka**” macnahiisu waa Baarlamaanka Federaalka ee kumeel Gaarka ah;

**Madaxweyne:** Waxaa looga jeedaa Madaxweynaha Jumhuuriyadda;

“Hannaan /geedi-socod” macnaheedu waa geedi-socodka lagu diyaarinayo qoraalka dastuurka;

“Qoraalka Talo-Gelinta dadweynaha” macnaheedu waa qabyoqoraalka ay soo gudbiyaan Guddida Dastuurku si dadweynuhu u qiimeeyo ra’yina uga dhiibto.

“Jamhuuriyadda” macnaheedu waa Jamhuuriyadda Soomaaliya;

“Agaasimaha guud” macnaheedu waa agaasinka Guddida Dastuurka;

“Agaasime Guud iyo ku Xigeenadiisa” waxaa loola jeedaa dadka haya xil maamuleedka xafiiska guddiga dastuurka.

“muddeynta hawlaha” macnaheedu waa jedwelka u dhigan dhammeystirka qoraalka dastuurka ee lagu cayimay Jedwelka lifaaqa 1-aad;

## **Qaybta Labaad**

### **Mabaadii’da Guud: Geeddisocodka iyo Nuxurka Dastuurka**

#### **Qodobka 4-aad**

*Mabaadii’da gundhigga u ah diyaarinta qoraaalka dastuurka*

1. Hay'adaha u xilsaaran diyaarinta Dastuurka waa in ay hubiyaan in geeddi-socodku uu noqdo mid, intii suuragal ah laga wada qayb-qaato, waana in dadka, iyadoo aan la kala gudbin lana carqaladayn, la siiyaa xogta la xiriirta ujeedooyinka iyo heerka uu marayo geeddi-socodku, waana in la siiyaa fursado macna leh oo ay ugu soo bandhigaan Guddiga Dastuurka aragtiyahooda iyo talooyinkooda, isla markaana ay ra'yigooda la xiriira Qoraalka Talo-Gelinta ee Dastuurka. Hay'adaha u xilsaaran diyaarinta Qabyoqoraalka Dastuurka waa inay xaqiijinayaan in geeddisocodka noqdo mid hadba intii suurtoagal ah, si siman looga wadaqaybgalo, oo wax takoor ah ama hagar midna ku jirin, dadweynahana lagu wargeliyo ujeeddooyinka iyo heerarka geeddisocodka iyo in fursado ballaaran oo wax ku ool ahna loo siiyo dhiibashada fiiooyinkooda iyo ra'yigooda iyo talooyinka ay Xilqaanka u dhiibanayaan iyo ka faaloodka iyo ka baaraandegidda Qayaqoraalka Dastuurka uu Xilqaanka soo jeediyo
2. Hay'adaha u xilsaaran diyaarinta Dastuurka waa in ay sameeyaan dadaal gaar ah si loo sugo ka qaybqaadashada muwaadiniinta laxaadka la', dumarka, dadka aan wax qorin waxna akhriyin, kuwa ku nool meelaha fog-fog, iyo
3. kuwa ku nool qurbaha.
4. Hay'adaha u xilsaaran diyaarinta dastuurka waxaa la xisaabtamaya Xukuumadda.

## Qodobka 5-aad

### *Himilooyinka iyo Ujeeddooyinka Dastuurka*

1. Xeerkan ayaa qeexaya nidaamka qabanqaabada loogu howlgalaayo diyaarinta qoraalka Dastuurka Jumhuuriyadda.
2. Ujeedada Dastuurku, isagoo mar walba waafaqsan Shreecada Islaamka iyo ujeedooyinka lagu cabbiray Axdiga, waa:
  - a) Asaasidda dawlad caadil ah, federal ah, kudhaqanta sharecada islaamka, kuna salaysan kala sooca awoodaha, dawlad wanaag, dastuur raacis iyo hoggaanka sharciga.

- b) Soo afjaridda khilaafka daba dheeraaday iyo dagaalada ka jira Jamhuuriyadda iyadoo la dhigayo asaaskii mujtamac ku dhaqma caddaaladda.
- c) Dhisidda nabad waarta, ilaalinta midnimada qaranka iyo uhawlgelidda horumarka dadka.
- d) Ilaalinta xuquuqda aadamaha iyo xorriyaadka aasaasiga ah ee Ilaaheey siiyey qof walba. isla markaana lagu cabbiray sharciyada xuquuqda insaanka ah ee caalamiga ah, iyadoo aan cidna lagu takoorin jinsi, midab, nooca (lab ama dheddig), luqad, diin, siyaasad ama fikir iyo asal kale amabase maqaam kale.**
- e) Wax ka qabashada baahida asaasiga ah ee muwaadinka soomaaliyeed.
- f) Habsami u qaybinta khayraadka dalka isla markaana si gudboon loogu horuumariyo unugyada federaalka ah ee Jamhuuriyadda.
- g) Ilaalinta, dhiirigelinta qiyamka islaamka iyo dhaqanka suuban ee Soomaaliyeed.
- h) Taageeridda nabadda, deris wanaagga iyo iskaashiga goboleed iyo kan caalamiga ah.

## Qaybta Sadaxaad

### Xilalka hay'adaha u xilsaaran Diyaarinta Qabyaqoraalka Dastuurka

#### Qodobka 6-aad

#### *Madaxweynaha*

Madaxweynuhu wuxuu Xeer Madaxweyne ku magacaabaya:



Xubnaha Guddiga Dastuurka ee ay Golaha Wasiiradu soo gudbiyeen kadibna Baarlamaanku ansixiyay si waafaqsan Qoddobka 68 ee axdiga KMG iyo qodobka 10 ee sharcigan si waafaqsan heshiiskii Djabouti.

## **Qodobka 7-aad**

### ***Xukuumada Federaaliga ku-meel-gaarka***

1. Xukuumadda waxay:

- a) Baarlamaanka u gudbineysaa soo jeedinta magcaabidda xubnaha Guddiga Dastuurka si waafaqsan Qoddobka 68 ee axdig KMG iyo qod. 10 ee sharcigan.
- b) Hubineysaa in Guddiga Dastuurku uu ku socdo jedwelkii loogu tala galay diyaarinta Qoraalka Dastuurka isla markaana aanay ka dib dhicin waqtiyada kama danbeysta ah ee hawl walba loo cayimay.
- c) Xiriirineysaa hawlaha Guddiyada dastuurka, Xuduudaha, Tirakoobka, Dib-u-Heshiisiinta iyo Doorashooyinka.
- d) Waxay saddexdii biloodba mar ka qaadaneyso Guddida Dastuurka warbixin ku saabsan horumarka ay Guddidu ku sameysay hawlihii ay u xil saareyd.

2. Wasiirka Dastuurka iyo Arrimaha Federaalku wuxuu si gaar ah ugu xilsaaran yahay in uu ka taageero Dawladda sidii ay ula xiriiri lahayd Guddida Dastuurka ee Madaxa Bannaan iyo sidii loo oofin lahaa xilalka Dawladda ee la xiriira diyaarinta Qoraalka Dastuurka kama danbeysta ah.

3. Ra'iisal Wasaaraha ayaa magcaabaya xubnaha guddiga Wacyigelinta isagoo tixgelinaya talooyinka Wasiirka Dastuurka iyo Arrimaha Federaalka.

## **Qodobka 8-aad**

***Baarlamaanka Federaaliga ku-meel-gaarka***

1. Baarlamaanka wuxuu:

(a) Ansixinayaa Guddida Madaxa Bannaan ee Dastuurka ee uu soo jeediyo Golaha Wasiiradu.

(b) Ku taageeraa Guddida Dastuurka dhamaystirka qoraalka dastuurka waqtigii loogu tala galay sida ku cad jadwalka.

2. Baarlamaanka waxaa uga wakiil ah arimaha dastuurka guddigiisa dastuurka iyo arimaha federalka si uu uga kaaliyo gudashada xilka kaga beegan diyaarinta Dastuurka.

**Qodobka 9-aad**

***Xilka iyo Waajibaadka Guddida Dastuurka Federaaliga (GMDF)***

1. Qodobkan waxaa lagu dhisay Guddida Madaxbannaan ee Dastuurka Federaaliga (GMDF) si waafaqsan sharci lam: 1/193/06 iyo heshiiskii Djibouti.

2. Guddigu wuxuu waajibaadkiisa ku gudanaya sida ku qeexan qod. 11 & 68 ee axdiga KMG.

3. Xilka iyo waajibaadka Guddiga:

Guddiga wuxuu u xilsaaranyahay:

(a) Inuu dadweynaha Soomaaliyeed kala tashado arrimaha Dastuurka.

(b) Diyaarinta Qoraalka Dastuurka kama danbeysta ah.

(c) Guddiga dastuurka wuxuu diyaarinayaa warbixin saddexdii biloodba mar, wuxuuna u gudbinayaa Wasaaradda dastuurka.

(d) Diyaarinta qorshahe howleed gooreysan oo ay la socoto miisaaniyad tifaftiran, oo ay diyaarisay Wasaaradda muddo aan ka badnayn sadax todobaad kadib kulanka koowaad ee Guddida Dastuurka.

(e) Diyaarinta iyo faafinta warbixin ku qoran luqad fudud oo lagu fasirayo sababaha iyo doodaha ka dambeeya ama ay kasoo jeedaan qodobbada uu xanbaarsanyahay Qoraalka Talo Gelinta iyo kan kama Danbeysta ah ee Dastuurka.

## Qodobka 10-aad

### *Xubnimada Guddida Madaxbannaan ee Dastuurka Federaaliga*

1. Guddida Dastuurku wuxuu ka kooban yahay 30 xubnood si waafaqsan heshiiskii Djibouti.
2. Guddida Dastuurku wuxuu yeelanayaa Gudoomiye, Gudoomiye-ku-xigeenka koowaad iyo Gudoomiye-ku-xigeenka labaad.
3. Gudoomiyaha, iyo labadiisa ku xigeen dib ayaa loo dooranayaa, waxaana dooranaya xubnaha Gudiga iyadoo la raacayo sharuudaha hoos kuqoran.

- (a) Doorashadda Guddoonka Guddidu waa inay ka tarjumtaa kala duwanaanshaha juqraafiyadeed, iyo xaqsoorka muwaadiniinta dhexdooda sida uu qabo qodobka. 12 aad faqradiisa 2aad axdiga KMG.
- (b) Waa inuu ahaadaa qof horay usoo qabtay xil Qaran ee hogaamin Bulsho.
- (c) Waa inuu haystaa shahaado jaamacadeed oo la aqoonsan yahay dhinaca sharciga.

## Qodobka 11-aad

### *Shuruudaha xubinnimada Guddiga.*

- (a) Waa inuu yahay muwaaddin Soomaaliyeed.
- (b) Da'diisu ugu yaraan 35 sano.
- (c) Inuu leeyahay Aqoon heer jaamacadeed ah ama waaya aragnimo uu ku mutaystay tixgelin bulshada dhexdeeda ama uu aqoon u leeyahay ugu yaraan mid ka mid ah qaybaha cilmiga ee hoos ku qoran: Shareecada, Fiigiga Islaamka, Qaanuunka, Xukun – Dhaqameedka iyo taariikhda Soomaalida, arrimaha maamulka dadweynaha, cilmiga dhaqaalaha, Culuumta Siyaasadda iyo maaraynta arrimaha bulshada, Maamulka Dawladda iyo Xiriirka Caalamiga.
- (d) Waa inuu yahay qof urursan oo leh dhaqanwanaag aysana ku socon baaris dembiyo ciqaab loogu muteysanayo Qaynuunka Caalamiga iyo dembi xeerjebin ku ah heshiiskii Geneva ee 1949, ama arrimo dembi culus ku ah shuruucda Soomaaliyeed iyo inuusan ahayn qof ku xadgudbay go'aannada Golaha Ammaanka Qaramada Midoobey oo lagu xusay warbixinta Kooxda Kuurgalka ama go'aannada Guddiga Cunnoqabataynta ee Qaramaha Midoobay.
- (e) Waa inuusan ahayn xubin ka mid ah Baarlamaan, Xukuumad ama Shaqaale dawladeed midna.

## Qodobka 12-aad

### *Muddada xilka iyo xubinnimada Guddiga Dastuurka.*

Guddida Dastuurku waxay xilka haynaysaa ilaa iyo inta laga dhammeys tirayo Qoraalka Dastuurka ee kama Danbeysta ah gacantana laga saarayo Madaxweynaha, Ra'iisal Wasaaraha iyo Guddoomiyaha Baarlamaanka si waafaqsan Qoddobka 29 ee sharcigan lana jaanqaadeysa heshiiskii DJibouti.

## Qodobka 13aad.

### *Xilwaayidda xubnaha guddiga.*

- (a) Geeri.
- (b) Istiqaalo qoraal ah.
- (c) Xil ka qaadis.
- (d) Xil gudasho la'aan joogto ah.
- (e) Caafimaad xumo sababta inuu xilkiisa gudan waayo.
- (f) Kamaqnaansho saddex fadhi oo xiriir ah fadhiyada guddiga sabab la'aan.
- (g) Jebiyo Xeerka dhaqan shaqo wanaagga Guddida.
- (h) Xukun ciqaabeed dhaqan galay.

## Qodobka 14-aad

### *Agaasinka guud ee guddida Dastuurka*

1. Guddida Dastuurka waxaa hawlihiisa ka kaalinaaya agaasinka guud ee guddida.
2. Agaasimaha Guud iyo Ku-Xigeenada agaasimaha Guud ee waxaa lagu magacaabayaa dikreeto Madaxweyne ka dib marka Madaxweynuhu dhegeysto talada Golaha Wasiirada, si waafaqsan sharciga shaqaalaha rayidka ee dowlada.
3. Agaasimaha guud waxaa hawlaha xoghaynta ka kaalinaaya laba Ku-Xigeenno agaasime guud.
4. Ku xigeenada agaasimaha guud midkood wuxuu mas'uul ka noqonaya:
  - (a) Cilmibaarista, qoraalka, diiwaaneynta, aftiqoraalada iyo ururinta iyo kaydinta dokumentiga iyo hawlaha guddida Dastuurka iyo Guddi hoosaadyadiisa.
 Ku-Xigeenka kalena wuxuu u xilsaaran yahay arrimaha

- (b) Xiriirka dadweynaha, xiriirka guddiga wacyigalinta, la-talinta iyo hawlaha xafiiska dibbediisa laga qabanayo oo ay ku jiraan la tashiyada dadweynaha.
5. agaasimaha guud iyo kuxiggeenadiisa inta aanay xilalka xafiisyadooda qaban waxay marayaan oo ayna saxiixayaan dhaarta ku xusan lifaaqa 2-aad, waxaana dhaarinaaya guddoomiyaha ama xubin kale oo ka tirsan Maxkamadda Sare ayadoo guddoomiyaha guddida Dastuurkuna uu goobjoog ka yahay.
  6. Guddida Dastuurku wuxuu shaqaaleysan karaa khubaro iyo la-taliyeyaal ka caawiya hawlihiisa, iyada oo la raacaaya nidaamka shaqo qorista dalka.

## **Qodobka 15-aad**

### *Awoodaha Guddida Dastuurka*

1. Guddida Dastuurku waxay yeelanaysaa dhammaan awoodaha u suurtoogelinaaya xilgudasha iyo fulinta hawlaha loo xilsaaray.
2. Guddida Dastuurku:

- (a) Wuxuu carqalad la'aan heli karaa dhanbaalo/isgaarsiin, wuxuu dalka Jamhuuriyadda ku qaban karaa shirar furan iyo kulamo gaar ah ama siyaabo kale ayuu ku ururin karaa aragtiyaha iyo aaraa'da muwaadiniinta Soomaaliyeed ee Jamhuuriyadda deggan ama dibeddiisa ku sugan.
3. Waxa uu u yeeran karaa qof kasta oo xil dawladeed haya inuu qof ahaan uu guddiga ama guddi hoosaadyadiisa u horyimaado ama usoo gudbiyo dokumenti, ama xogwarran ama waxyaalo kale oo loo arki karo inay khuseeyaan hawlaha guddiga Dastuurka. Madaxweynuhu wuxuu u diri karaa Guddida Dastuurka qoraal ku saabsan Dastuurka.
  4. Guddida Dastuurku wuxuu yeelanaayaa xeer hoosaad, kaas oo aan khilaafeyn Axdiga iyo sharciga. .

## **Qodobka 16-aad**

### *Guddi hoosaadyada guddiga Dastuurka*

Guddida Dastuurku wuxuu isu qaybin karaa guddiyo howleedyo ka kooban xubnihiisa uu u arko inay lagama maarmaan u tahay gudashada hawlihiisa.

## **Qodobka 17-aad**

### *Dhaarta Xafiiska*

1. Guddoomiyaha iyo Xubnaha kale ee Guddida inta aysan bilaabin xilgudashadooda waxay marayaan isla markaana saxiixayaan dhaarta xafiiska ee ku xusan lifaaqa 2-aad ee sharcigan, waxaana Magaca Allahu Swt ku dhaarinaaya Guddoomiyaha Maxkamadda Sare ama xubin kale oo ka tirsan Maxkamadda Sare, waxaana goob-joogayaal noqonaya Madaxda sare, Wasiirka Wasaaradda Dastuurka iyo arrimaha Federaaliga iyo Guddoomiyaha Guddiga Baarlamaaniga ee Dastuurka.
2. Nuqullada Dhaarta xafiiska waxaa lagu kaydinaya xafiiska agaasimaha Guud ee Guddida Dastuurka iyo Xafiiska Guddoomiyaha Maxkamadda Sare

## **Qodobka 18-aad**

### *Guddiga wacyi galinta*

1. Waxaa qodobkan lagu dhisay Guddiga Aqoonta/wacyi galinta, oo u xilsaaran:
  - (a) Inuu dadweynaha u kordhiyo wacyi galin la xiriirta arimaha dastuurka.
  - (b) Inuu hormariyo wadahadalka dadweynaha kaga doodayo ujeedooyinka iyo mabaadii'da Dastuurka iyo fasiiraadda mawaadiicda iyo khiyaaradka la xiriira Dastuurka, kuwaasoo ay ka mid yihiin mabaadii'da aasaasiga ah ee lagu xusay Qoddobada 3 iyo 4; iyo guud ahaan inuu abaabulo fursado dadweynaha si ballaaran uga qaybgalo hawlahaan
2. Guddigaan wuxuu mas'uul ka yahay diyaarinta manhajka wacyi galinta ah iyo agabka/qoraalka la raacayo, iyo isku dubaridka hawshan wacyigalinta ah.

3. Guddigaan waa in lagu magcaabaa muddo saddex toddobaad gudahood ah marka Sharcigani hirgalo.

## **Qodobka 19-aad**

### *Shuruudaha iyo Magacaabista guddiga wacyi galinta*

1. Guddigaan wuxuu ka koobnaanayaa sagaal xubnood oo leh aqoon iyo waaya aragnimo dhinaca aqoon gudbinta, gaar ahaan waxbarista beelaha reer miyiga ama dadka aan lahayn waxbarasho rasmi ah, ama aqoon u leh dastuurka, cilmiga siyaasadda, taariikhda Soomaaliya, iyo cilmiyada soo raaca.
2. Xubnaha guddiga waa in aan midkoodna wax lug ah ku lahaan koox siyaasadeed;
3. Xubnaha guddiga waa in ay ka mid noqdaan haween, kooxaha laga tirade badan yahay iyo dhallin yaro;
4. Xubnaha guddiga waxaa magcaabaya Ra'iisal Wasaaraha isagoo tixgalinaaya talada wasiirka.
5. Guddigu waa in uu hawlihiisa u fuliyaa si aan eexi ku jirin, isagoo aan dhinacna u janjeedhin, waxaana xukumaya oo uu ku soconayaa Xeerka Dhaqanka Wanaagsan ee Shaqo hadba intii ka khuseysa.

## **Qodobka 20-aad**

### *Xeerka Dhaqan Wanaagga Shaqo*



Guddida Dastuurka, guddiga wacyi galinta, iyo agaasinka waxay dhammaan ku waajib ah in ay ilaaliyaan Xeerka Dhaqan Wanaagga Shaqo ee lagu tilmaamay lifaaqa 3 si loo hubiyo in ay hawlahooda u gutaan si madax-bannaan, daacadnimo ku jirto, digtoon isla markaana eex ka fog.

### **Qodobka 21-aad**

*Maaliyadda iyo imkaaniyaadka kale ee Guddida Dastuurka iyo guddiga wacyi galinta*

1. Xukuumadda waxay si gaar ah isaga xilsaaraysaa sidii Guddida Dastuurka iyo guddiga wacyi galinta ay uheli lahaayeen miisaniyadooda howl fulineed.
2. Guddida Dastuurku waa in ay u soo gudbisaa warbixinno xisaab celin ah saddexdii biloodba mar hay'adaha ku shaqada leh ee Xukuumadda.
3. Xukuumadda waa in ay hubisaa in la sameeyo hanti dhawris dhinaca maaliyadda ee Guddida dastuurka iyo guddiga wacyi galinta.

### **Qodobka 22-aad**

*Mushaarooyinka iyo Gunnoyinka Guddida dastuurka, agaasinka guud iyo guddiga wacyi galinta*

Mushaarooyinka iyo gunnoyinka Guddida , agaasinka guud iyo guddiga wacyiyi galinta waxaa soo jeedinaaya wasiirka iyada oo la raacaaya nidaamka dowliga ah.

### **Qodobka 23-aad**

*Guddiga marjica howlaha Dastuur qorista*

Waxaa qodobkan lagu dhisay guddi marjic u noqda howlaha dastuur qorista. Guddigaan wuxuu u xilsaaran yahay:

1. Inuu xalliyo wixii dhibaato ama is-afgarashawa ama khilaaf ra'yi ka dhaxdhasha hay'adaha u xilsaaran diyaarinta qabyaqoraalka dastuurka, iyo go'aan ka gaaridda arrimaha ku saabsan xeerjebinta hannaanwadaagga Xilqaanka.
  
2. Haddii duruufo gaar ah ay sababaan in qabyoqoraalka aan lagu soo dhamaystiri karin waqtigii loogu talagalay, guddigaan wuxuu Xukuumadda kala talinaya madal dheereynta suurtagelin karta dhamaystiridda qabyoqoraalka Dastuurka, oo aan marna ka badan karin sedax bilood.
  
3. Guddigaan wuxuu ka kooban yahay kow iyo toban xubin, oo ka kala Guddoomiyaha, Guddoomiye ku-xigeenka iyo xoghayaha Guddiga Baarlamaaniga arrimaha Dastuurka; shan xubin ka tirsan Golaha wasiirada uu ka mid yahay Wasiirka Wasaaradda Dastuurka iyo Arrimaha Federaalka; iyo Guddoomiyaha iyo labada Guddoomiye ku-xigeen ee Guddiga Dastuurka.
  
4. Guddiga arrimaha Dastuurka waa inuu ku dadaalo, intii suurtagal ahna u tooghayaa in go'aamadiisa iyo talooyinkiisaba ku gaaro wadar-oggol

## **QAYBTA AFARAAD**

### **Diyaarinta Qoraalka Dastuurka & Talo-Gelinta dadwaynaha**

#### **Qodobka 24-aad**

##### *Adeegga wacyi galinta*

1. Ka dib marka la magcaabo, guddiga wacyi galinta waa in uu marka ugu horreysa ee suurtagal ah uu kulan isugu yimaadaa si uu u qorsheeyo barnaamij wacyi galinta ah

oo soconaya muddada la diyaarinayo Qoraalka kama danbeysta ee Dastuurka oo dhan isagoo guddiga la tashanayo Guddida Dastuurka.

2. Qorshaha waxaa Wasiirka loogu genayaa muddo laba toddobaad gudahood laga bilaabo markii guddiga wacyi galinta la magcaabo .

3. Laba bil gudahood, laga bilaabo maalinta uu sharcigan hirgalo, guddigu waa in uu habeeyaa barnaamij wacyi galinta.

### **Qodobka 25-aad**

#### *Qorshaha Hawlgalka*

1. Guddida Dastuurka markii la magacaabo ka dib wuxuu sida ugu dhakhasaha badan u yeelanayaa kulan uu ku dejinaayo kuna guddoonsanaayo Qorshaha Hawlgalka. Qorshaha waa inay ka mid yihiin:

(a) Hawlo xubnaha guddiga lagu barayo waaya aragnimada isbarbardhigga ee dastuur sameynta, iyo afkaarta dastuurada ee lagama maarmaanka u ah qoritaanka dastuurka;

(b) Barnaamijka wargelinta dadweynaha lagula socodsinaayo geeddisocodka iyo arrimaha la xiriira Dastuurka;

(c) Jadwal gooreysan oo la xiriira diyaarinta Qoraalka Dastuurka Talo-Gelinta dadwaynaha.

(d) Qorshe loogu talo galay faafinta Qoraalka Dastuurka Talo-Gelinta dadwaynaha.

(e) Qorshe loogu tala galay la tashiga dadweynaha ee la xiriira Qoraalka Dastuurka Talo-Gelinta dadwaynaha.

- (f) Qorshe loogu tala galay lafa gurka aragtiyaha laga dhiibtay Hindisaha Qoraalka kama Danbeysta ah; iyo
- (g) Qorist iyo faafinta Qoraalka kama Danbeysta ah.
2. Isla Qorshahaas waa in lagu daraa qiyaas la xidhiidha maaliyadda iyo imkaaniyaadka kale oo loogu baahan yahay in Guddidu ay Qorsheheeda ku fuliso.
3. Qorshaha waa in Wasiirka loogu gudbiyaa saddex toddobaad gudahood laga bilaabo kulanka koowaad ee Guddida Dastuurka.

## **Qodobka 26-aad**

### *La-tashiga Dadweynaha*

1. Guddiga Dastuurka, oo la tashaday Guddiga Wacyigelinta, wuxuu diyaarinaya Warqadda La-tashiga Dadweynaha, oo ay ku qeexan yihiin geedisocodka lagu samaynaayo Dastuurka iyo cayimidda arrimaha dastuuriga ah ee ku waajihan Soomaaliya iyo kala doorashada habka dastuuriga ah ee dalka u habboon.
2. Warqadda waa in si baahsan loo faafiya, guddiga wacyi galinta waa inuu nuxurkeeda si tifatiran dadweynaha ugu fasiraa.
3. Warqadda la-tashiga waa in la qaybiyaa labo bil gudahood laga bilaabo maalinta Guddiga Dastuurka la magacaabay.
4. Guddiga Dastuurka wuxuu warqadda la-tashiga dadweynaha ku codsanaya in loo soo gudbiyo talooyinka iyo faallooyinka lagu qoraayo Dastuurka.

5. Qof shakhsi ah iyo urraradda waxay xaq u lee yihiin inay Guddiga Dastuurka usoo gudbiyaan soo-jeedimahooda ay la tahay in lagu qoro Dastuurka.

## **Qodobka 27-aad**

### *Diyaarinta iyo faafinta Soojeedinta qabyoqoraalka Dastuurka*

1. Guddiga Dastuurka, ka dib markii uu cilmibaaristiisa ka baaraandego, kala hufidda talooyinka iyo fiirooyinka dadweynaha u soo gudbiyey iyo go'aamadiisaba ka bogto, wuxuu diyaarinaya qabyoqoraalka Dastuurka oo Soojeedin ah. Wuxuu kaloo diyaarinaya xogwarran uu ku fasiraayo habraaca lagu soo diyaariyey iyo warbixin uu kusoo koobayo talooyinka iyo fiirooyinka dadweynaha soo jeediyey iyo garwaaqsiga ka dambeeya soojeedimaha qabyoqoraalka lagu soo bandhigay.
2. Warbixinta iyo qabyoqoraalka waa in si ballaaran loo qaybiyaa, iyada oo guddiga wacyi galinta lala kaashanayona waa in nuxurkiisa si faahfaahsan looga fasiraa dadweynaha.
3. Qaybinta Soojeedinta qabyoqoraalka Dastuurka waa inaysan ka dambayn markay shan bilood kasoo wareegto magacaabidda Guddiga Dastuurka.

## **Qodobka 28-aad**

### *Soojeedinta Qabyoqoraalka lagala tashanaayo dadweynaha*

1. Qaybinta koowaad ee warbixinta iyo Soojeedinta Qabyoqoraalka Dastuurka ka dib, waxaa dadweynaha fursad loo siinaya laba bilood ay kaga faalloodaan Soojeedinta Qabyoqoraalka Dastuurka oo ay talooyinna kusoo jeediyaan.

2. Guddiga Dastuurka oo kaashanaaya guddiga wacyi galinta, wuxuu xaqiijinaya in dadweynaha la siiyo fursado ay kaga baaraandagaan Soojeedinta qabyoqoraalka oo ay aragtidooda iyo talooyinkoodana ugu soo gudbiyaan Guddiga Dastuurka.

## **Qodobka 29-aad**

### *Diyaarinta iyo faafinta Qabyoqoraalka Dastuurka*

1. Xilqaanka waa inuu kala hufidda fiiryooyinka iyo talooyinka dadweynaha kasoo jeediyey Soojeedinta Qabyoqoraalka Dastuurka ku dhamaystira Afar toddobaad gudahood, laga bilaabo dhammaadka muddada la-tashiga dadweynaha ku xusan Qodobka 27-aad ee sharcigaan.

2. Iyadoo laga ambaqaadayo fiiryooyinka iyo taloyinka ka soo xaasil noqday kala hufidda, Guddiga Dastuurka waa inuu laba toddobaad kale gudahood ku dhamaystiro, kuwaas oo soo bandhigo kuna qaybiya qabyoqoraalka Dastuurka.

3. Qabyoqoraalka Dastuurka waxaa loo gudbinaya Madaxweynaha, Ra'iisal Wasaaraha iyo Afhayeenka Baarlamaanka oo u xilqaaman inuu u qaybiyo xubnaha Baarlamaanka. Wasiika waa inuu hubiyaa in qabyoqoraalka Dastuurka si baahsan loo gaarsiyo dadweynaha, si fududna u haleeli karaan.

## **Qodobka 30-aad**

### *Nidaamka go'aanqaadashada Xilqaanka*

1. Soojeedimaha La-Tashiga Qabyoqoraalka Dastuurka oo Dadweynaha loo gudbinaayo wuxuu Guddiga Dastuurka ku guddoonsanaya wadar-oggolka xubnaha Guddiga (ijmaac).

2. Haddii xubnaha Guddiga Dastuurka dhexdooda ay kasoo ifbaxaan khilaafaad afkaar kala fog iyo wixii laaysku afgaranwaayo, Guddiga wuxuu ugu wadaxajoonaya kuna xallinaya isagoo raaca soojireenka iyo xeer-dhaqameedka Soomaalida.

3. Guddiga Dastuurka wuxuu ku dadaalaya marwalbana u tooghaynaya in soojeedin walba ku ansixiyo wadar'oggolka xubnaha Guddiga oo dhan (*ijmaac*), soojeedintii wadar oggol loo waayo, Guddiga waa inuu u codeeya, wuxuuna ku ansixinaya israaca sedax meelood labo xubnaha Guddiga.

### **Qodobka 31-aad**

#### *Muddeynta Soo afjaridda Geeddisocodka*

Hawlaha geeddisocodka lagu diyaarinaayo qabyoqoraalka Dastuurka waa inay kusoo dhamaystirnaan laguna faafiya ugu dambayn 30-ka Desember 2010, sida ku cayiman Jedwelka 1-aad laga bilaabo marka uu Baarlamaanka ogolaado madaxwaynhana ku soo saaro xeer madaxwayne.

### **Qodobka 32-aad**

#### *Bedlaad Sharci Lambar TEP/1/193/06*

1. Waxaa halkan wax ka bedel lagu sameeyay sharcigii Nambarkiisu ahaa TFP/1/193/06 ee 10-ka Juun 2006 lagu dhisay Guddiga Madaxbannaan ee Dastuurka Federaaliga si waafaqsan heshiiskii Djibuti.

2. Dhammaan go'aamada hore loogu gaaray si waafaqsan sharcigii wax ka bedelka lagu sameeyay waxay sii ahaanayaan go'aanno ku dhaqmidmidoodu ansax tahay.

Ma jiraan wax faqradda 2aad ee qodobkan uu ka horjoogsanayo Baarlamaanka inuu wax ka beddelo xubnihii Guddiga Dastuurka horey loogu magacaabay sharciga halkan wax ka bedelka lagu sameeyey

#### *Lifaaqa 1aad ee Jedwelka*

Jedwelka

### *Muddeynta Geeddisocodka*

Go'aansiga waqtiyeenta geeddisocodka waxaa looga gol lee yahay in dadweynaha loo xaqiijiyo si buuxda uga qaybqaadashada geeddisocodka lagu diyaarinaayo Qabyoqoraalka Dastuurka iyo in Qabyoqoraalka Dastuurka kusoo dhamaystirmo Desember 2010. Jedwelkan wuxuu kala qeexaya hadba hawlaha la qabanayo iyo horumarka ay tahay in hawl walba lagu gaaro dhammaadka muddada loo qabtay, ayadoo la waafajinaayo makii meel marinta sharcigan la ansixiyo. Dhammaan hay'adaha u xilsaaran diyaarinta Qabyoqoraalka Dastuurka waa inay u hoggaansamaan muddeyntan.

#### **1. Bisha koowaad**

1A Magacaabidda iyo dhaarinta xubnaha Guddiga Dastuurka waa inay ku dhamaystirantaa laba toddobaad gudahood, laga bilaabo taariikhda sharcigan hirgalay;

1B Kulanka koowaad ee Guddiga Dastuurka waa in haddiba la qabta dhaarinta xubnaha ka dib;

1C Magacaabidda Agaasimaha Guud iyo ku-Xigeenada Agaasimaha Guud laba toddobaad gudahood, laga bilaabo taariikhda la qabtay kulanka koowaad ee Guddiga;

1D In Qorshaha howlgalka Guddiga lasoo bandhigo markii saddex toddobaad ay kasoo wareegto kulanka koowaad uu Guddiga yeeshay;

1E Guddiga Wacyigelinta dadweynaha waa in lagu magacaaba saddex toddobaad gudahood, laga bilaabo taariikhda Sharcigan hirgalay;

1F Barnaamajka lagu wacyigelinaayo dadweynaha, waa in lagu soo bandhigaa laba Toddobaad gudahooda, laga bilaabo taariikhda magacaabidda Guddiga Wacyigelinta;

#### **2. Bisha Labaad**

2A Qabyotiridda iyo dhamaystiridda arrimaha ku xusan 1D - haddii loo baahdo;

2B Qabyotiridda iy dhamaystiridda arrimaha ku xusan 1F - haddii loo baahdo;



2C Dardargelinta Barnaamijka Wacyigelinta dadweynaha, uga yaraan lix toddobaad markay kasoo wareegto Magacaabidda Guddiga (barnaamijka wacyigelinta dadweynaha waa soconaya ilaa Qabyoqoraalka Dastuurku dhamaystirmo);

### ***3. Bisha sadaxaad***

3A Guddiga Wacyigelinta waa inuu sii wadaa Barnaamijka Wacyigelinta dadweynaha;

3B Ka wadatashiga hawlaha dastuurka iyo guddoonsiga arrimaha dastureed ee Guddiga Dastuurka waa inuu socdaa;

### ***4. Bisha afaraad***

4A Guddiga waa inuu sii wadaa Barnaamijka Wacyigelinta dadweynaha;

4B Ka wadatashiga hawlaha dastuurka iyo guddoonsiga arrimaha dastureed ee Guddiga Dastuurka waa inuu socdaa;

### ***5. Bisha shanaad***

5A Toddobaadka kowaad ee bisha, guddiga waa inuu soo bandhigaa warqadda la-tashiga dadweynaha oo ku qeexan arrimaha lagala tashanayo;

5B Guddiga Wacyigelinta waa inuu faafiyaa oo qaybiyaa warqadda la-tashiga dadweynaha;

5C Ka wadatashiga hawlaha dastuurka iyo guddoonsiga arrimaha dastuureed ee Guddiga Dastuurka waa inuu socdaa, wuxuuna sii wadaya howlaha warqadda wadatashiga;

5D Soo ururidda warcelimaha wada tashiga

### ***6. Bisha lixaad***

6A Faafinta warqadaha latashiga dadweynaha

6B Soo ururidda warcelimaha wada tashiga;

### ***7. Bisha Toddobaad***

7A Guddiga waa inuu soo bandhigaa Qabyoqoraalka Dastuurka lagala tashanaayo dadweynaha

7B Guddiga Dastuurka iyo Guddiga Wacyigelinta waxay faafinayaan oo qaybinayaan Qabyoqoraalka Dastuurka lagala tashanaayo dadweynaha;

7C Soo ururidda warcelimaha wada tashiga

### ***8. Bisha Sideedaad***

8A Faafinta iyo qaybinta Qabyoqoraalka Dastuurka lagala tashanaayo dadweynaha waa inay sii socotaa

8B Soo ururidda warcelimaha wada tashiga waa inay sii socotaa;

### ***9. Bisha sagaalaad***

9A Faafinta iyo qaybinta Qabyoqoraalka Dastuurka lagala tashanaayo dadweynaha waa inay sii socotaa;

9B Soo ururidda warcelimaha wada tashiga waa inay sii socotaa;

### ***10. Bisha tobanaad***

10A Ka baaraandegidda iyo kala hufidda talooyinka dadweynaha;

10B Dib-u-eegidda Qabyoqoraalka Dastuurka oo lagu dhafayo talooyinka lagu soo xigtay geeddisocodka;

### ***11. Bisha kow iyo tobanaad***

11A Dib-u-eegidda Qabyoqoraalka Dastuurka oo lagu dhafayo talooyinka lagu soo xigtay geeddisocodka;

11B Bandhigidda iyo faafinta Qabyoqoraalka Dastuurka kama dambeska ah oo lagu dhafay talooyinka dadweynaha;

### ***12. Bisha laba iyo tobnaad***

12A Faafinta Qabyoqoraalka Dastuurka

**Jedwalka 2-aad**

***Dhaarta xubnaha Guddiga Dastuurka, Xogahaya Guud iyo Ku-xigeennada Xogahaya Guud***

Aniga oo magaceygu yahay [*halkan haku sheego magac qofka oo saddaxan*], oo la ii magacaabay [*halkanna haku sheeg xilka loo magacaabay*], waxaan Magaca Allahu Subxaanahu wa Tacaalaa ku maraya inaan xilkeyga si Lillaahi iyo eex la'aan ah u guto, hawlaha la ii xilqaamayna u fuliyo sida ugu habboon oo u dan u ah Dadweynaha Jumhuuriyadda.

### Jedwalka 3-aad

#### ***Xeerka Hannaanwanaagga xubnaha Guddiga Dastuurka iyo Shaqaalaha Guddiga***

1. Xubin Guddiga ka mid ah uma bannaana:

(a) Inuu xubinnimadiisa u adeegsado ama ku hadlo ama ka qaybgalo oraahyo ama falal carqaladayn kara madaxbannaanida xubnaha Guddiga ama wax walba oo waxyeleen kara kalsoonida la siiyey Guddiga ama ama iin u keeni kara dhanjirid la'aanta iyo madaxbannaanida iyo sharafta Guddiga.

(b) Inuu si gaar ahaaneed oo shakhsi ah u isticmaalo ama uga faa'ideysto xog kasta oo uu ku ogaaday ka mid ahaanshaha xubinnimada Guddiga.

2. Xeerkan oo wax ka bedelid iyo ku kordhin lagu sameeyey ayaa shaqaalahana loogu dhaqi doona.

Dhamaad hindise sharciyeedkii

---



---

Waxaa soo tebiyey:  
Maxamed Macallin Cismaan (All-man) Somalitalk Jabuuti  
[fatxumaalik@hotmail.com](mailto:fatxumaalik@hotmail.com)

FAAFIN: SOMALITALK.COM | Feb 5, 2010